

Despre frumoasa virtute a mulțumirii și a recunoștinței, din perspectivă creștină, moral-spirituală și duhovnicească...

Câteva exemple biblice și patristice cu privire la virtutea recunoștinței

Cu trecerea vremii și timpului, se pare că, tot mai puțin auzim cuvinte de mulțumire pe care să și le adreseze oamenii unii altora. Sau poate și sunt, dar uneori doar de politețe sau complezență și care, de cele mai multe ori din păcate, nu vin dintr-o inimă sinceră și plină de recunoștință. Lucrul acesta îi face să se simtă nesocotiți ori tratați în mod superficial pe cei care merită cu adevărat recunoștință, însă va avea consecințe și în viețile celor ce nu știu să fie recunoscători și să aducă mulțumire pentru valorile primite sau investite în viața lor. Cât de des vezi, de pildă, un elev care ar merge la profesorii lui să le mulțumească pentru ce a învățat? De fapt, până și în familii, puțini sunt bărbații care arată recunoștința pentru ce face soția și invers. Cuvintele de mulțumire izvorâte dintr-o inimă caldă, sinceră și recunoscătoare dau viață și aduc slavă lui Dumnezeu. Avem spre exemplu edificator, în acest sens, referatul scripturistic cu referire la minunea vindecării celor zece leproși: În timp ce Mântuitorul nostru Iisus Hristos se îndrepta spre Ierusalim, străbătând satele și orașele din Galileea și Samaria, însoțit de ucenici, în preajma unui sat, numit după tradiție Eugannim, este întâmpinat de zece bărbați leproși, care, ridicându-și brațele pline de răni spre Fiul îndurărilor cerești, strigă plini de durere: “Isuse, Învățătorule, miluiește-ne” (Luca 17, 13). Durerea celor zece oameni era neînchipuit de mare. Erau bolnavi de cea mai îngrozitoare formă a suferinței omenești, de lepră. Microbul leprei infectează pielea bolnavului, acoperă tot corpul de răni purulente, descompune țesuturile, macină vasele, desfigurează chipul până la epuizare totală. Fiind o boală molipsitoare, cele mai aspre măsuri s-au luat încă din vechime pentru întâmpinarea și înlăturarea ei. Însăși legea lui Moise porunca ca leproșii să fie îndepărtați și izolați de orice așezare omenească (Numeri 5, 1-3). Scoși din sânul familiei și din societate și trimiși în locuri pustii, nelocuite, ei erau obligați ca la apropierea întâmplătoare a unei persoane, să strige: “Necurați, necurați!” Într-un cuvânt, leproșii erau niște oameni morți între vii.

Această dureroasă soartă o aveau și cei zece bărbați leproși amintiți în Sfânta Evanghelie. Dar auzind de minunile și de marea iubire de oameni a Domnului Iisus Hristos, o sfântă nădejde le aprinde inima când află că Fiul lui Dumnezeu trece prin acele locuri. Aleargă cu înfrigurare spre Domnul și strigă de la distanță cu toată puterea sufletului lor: “Isuse, Învățătorule, miluiește-ne!” Nouă dintre ei erau iudei, iar unul era samaritan. Suferința îi unise în nădejde și rugăciune, într-o rugăciune caldă, plină de umilință și credință. La strigătul curemurător al leproșilor, Domnul Iisus Hristos se oprește, ascultă și-i privește cu dumnezeiască îndurare și cine știe dacă pe chipul Său ars de soare nu s-au rostogolit lacrimile durerii și ale milei. Fără să rostească vreun cuvânt sau să facă vreun gest, ca în atâtea alte cazuri de suferință omenească, ci numai prin simpla Sa voință, Mântuitorul Hristos îi tămăduiește pe loc de cumplita boală, spunându-le: “Duceți-vă și vă arătați preoților” (Luca 17, 14). În aceeași clipă, ca la o poruncă atotbiruitoare, durerile dispar, rănilor se închid, nici o urmă de lepră nu mai rămâne. Bolnavii abia își cred ochilor, se privesc cutremurați unii pe alții și, cuprinși de negrăita bucurie a unor oameni care înviază din morți, aleargă spre preoți ca să capete aprobarea că s-au vindecat de lepră, că pot intra fericiți în sânul familiilor lor. Dar celui care i-a vindecat, îi arată vreun semn de recunoștință? Cei nouă iudei se răspândesc pe la casele lor, uitând să mulțumească măcar cu un cuvânt dumnezeiescului Tămăduitor. Singur samaritanul, omul străin și pe jumătate păgân, se oprește în culmea bucuriei, se reculege și, cu inima pătrunsă de cea mai sfântă recunoștință, se întoarce la cerescul Doctor al sufletelor și

al trupurilor, mulțumindu-i cu umilință din adâncul sufletului, “slăvind pe Dumnezeu cu glas mare și căzând cu fața la picioarele Lui” (Luca 17, 15-16). Din zece inși, unul singur știe că este dator să mulțumească și acesta este un străin de lege și credință. El își arată recunoștința cu sufletul și cu trupul, cu graiul și cu cugetul, cu cuvântul și cu corpul care cade în genunchi, ca într-o sfântă metanie, cu ochii pe care-i ridică spre cer. Deci, din zece inși, unul singur știe că la ceas de bucurie, și mai ales acum, trebuie să mulțumească. La durere toți au fost uniți în rugăciunile de cerere, dar bucuria i-a despărțit pe unii de alții și, ce este mai trist, i-a îndepărtat pe cei nouă chiar de Părintele ceresc. Pentru cei nouă nu s-a găsit timpul necesar, nici dorința sufletească de a-și arăta prin vorbe și fapte, mulțumirea. Dorința lor de a-și vedea familia, rudele, prietenii a fost mai puternică decât aceea de a veni și mulțumi Mântuitorului. Ei uită cu totul că au datoria de a mulțumi, măcar, și de a fi recunoscători față de El. Le vine prea greu să se întoarcă din drum și să rostească un cuvânt de mulțumire.

De aceea, Mântuitorul întreabă: “Au nu zece s-au curățit? Dar cei nouă unde sunt? Nu s-a aflat să se întoarcă și să dea mărire lui Dumnezeu, fără numai acesta, ce este de alt neam? Și i-a zis lui: Scoală-te, și mergi; credința ta te-a mântuit”. Fapta celor nouă este atât de nedemnă și de păcătoasă, încât orice suflet drept se cutremură la auzul ei. Dar dacă ne oprim o clipă și ne analizăm sufletul, vom fi poate unii dintre noi în situația de a nu judeca și acuza prea aspru pe cei nouă leproși nerecunoscători. Poate nu toți avem dreptul să-i condamnăm pentru atitudinea lor, deoarece și noi ne-am găsit uneori în situația lor, ca după o binefacere primită de la Dumnezeu sau de la binefăcători pământești, să răspundem cu aceeași lipsă de recunoștință. O vorbă veche din popor spune că “Recunoștința este o floare rară!” Dar n-ar trebui să fie așa. Recunoștința și mulțumirea pentru binefacerile primite ar trebui să împodobească sufletul adevăratului creștin. Cel ce în sufletul său este pătruns adânc de credință și dragoste față de Dumnezeu, de iubire față de aproapele nu poate rămâne străin la binefacerile primite și să nu-și arate recunoștințele față de binefăcători. Sfânta Evanghelie de azi ne pune în față, printr-un exemplu, această datorie înaltă față de cei care ne fac bine.

Din învățătura sfintei și dreptmăritoarei noastre Biserici, știm că toate câte le avem sunt de la Dumnezeu, care în atotbunătatea Sa, și-a revărsat darurile Sale cele bogate peste noi. De aceea, pentru orice creștin, este o datorie sfântă recunoștința față de Tatăl ceresc, ca astfel să sporim și mai mult legătura dintre noi și El și să ne facem vrednici de daruri tot mai multe și mai bogate. Sfântul Ioan Gură de Aur mărturisește acest adevăr prin cuvintele: “Dumnezeu cere recunoștința noastră nu fiindcă are trebuință de ea, ci pentru a ne face vrednici de daruri mai mari din partea Lui. Cine mulțumește, acela câștigă mila Domnului, cu înzecit prisos, cu tot mai spornică dobândă”. Pentru Fericitul Ieronim recunoștința este o virtute specific creștină, o obligație de onoare, de dreptate și de iubire, sentimentul natural care, sub o formă modestă, nu lipsește nici la ființele necuvântătoare: “Boul își recunoaște stăpânul și asinul ieslea domnului său, dar Israel nu Mă cunoaște, poporul meu nu pricepe” (Isaia 1, 3). Din viața Sf. Gherasim cunoaștem, de asemenea, scena de duioasă recunoștință a unui leu căruia cuviosul părinte îi scosese o țepă din laba piciorului. După moartea sfântului, animalul fioros al deșertului i-a rămas recunoscător până la sfârșit, murind de durere deasupra mormântului binefăcătorului lui. Ceea ce leul și alte ființe asemănătoare fac din instinct, creștinul trebuie să împlinească din conștiință și credință, ca pe una din cele mai înalte și obligatorii porunci, ca expresie a inimii sale simțitoare, delicate, atente și credincioase, ca un răspuns cu binecuvântări la binecuvântările primite. Sfântul Apostol Pavel ne întreabă: “Și ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te lauzi ca și cum nu l-ai fi primit?”. Oricum ne-am privi, nimic nu ne aparține. Datorăm totul părinților noștri, Bisericii, școlii, țării, lui Dumnezeu, “căci toată darea cea bună și tot darul desăvârșit se pogoară de sus” (Iacob 1, 17), de la Părintele îndurărilor.

Trebuie să remarcăm, să subliniem și să reținem cu toții că este păcat mare și grav nerecunoștința față de părinți, atunci când nu le arătăm respectul și purtarea de grijă cuvenite

pentru tot ceea ce au făcut pentru noi, când nu-i vizităm, nu-i ajutăm sau, și mai rău, când nu le vorbim frumos sau le-am uitat mormântul și rugăciunea de pomenire pentru sufletul lor. “Cu fapta și cu cuvântul cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți vină binecuvântare de la ei... Ca un hulitor este cel ce părăsește pe tată și blestemat de Domnul este cel ce mânia pe mama sa”, spune cuvântul Domnului (Sirah 3, 8 și 16). În același păcat cădem când ne prefacem că nu mai cunoaștem pe cei care au avut un rol în formarea noastră intelectuală și morală, pe dascălii, profesorii, sprijinatorii și ajutătorii noștri, când nu știm să-i salutăm, să le spunem un cuvânt bun sau să-i vizităm. Ridicându-ne ochii mai sus, la ce datorăm Domnului Dumnezeu, va trebui să zicem ca psalmistul și împăratul David: “Cu ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie” (Ps. 65, 3). Părintelui ceresc îi datorăm tot ce suntem, tot ceea ce avem, tot ceea ce vedem în jurul nostru, toate bunurile materiale și duhovnicești, universul cu toate podoabele lui, cerul și pământul, lumina, aerul, apa, hrana și căldura, trupul și sufletul, comoara Sfintei Scripturi, darurile Bisericii și mântuirea veșnică. La aceste bunuri pământești și duhovnicești gândind, Sf. Ioan Apostolul exclamă, plin de admirație și recunoștință, în Apocalipsa sa: “Vrednic ești, Doamne Dumnezeu nostru, să primești slava și cinstea și puterea, căci tu ai zidit toate lucrurile și Voința Ta ele au fost și s-au făcut” (Apoc. 4, 11). “Cum nu este aici un ceas, nici o clipă în viața mea, zice Fericitul Augustin, în care să nu mă folosesc de binefacerile tale, Doamne, asemenea nu trebuie nici o clipă în care să nu te am înaintea ochilor mei, în memoria mea, în care să nu te iubesc din toate puterile mele”. Sfânta Biserică, cu toate cântările și doxologiile ei liturgice, cu toți psalmii și Te-Deum-ul său dă slavă și mulțumire, mai presus de toate, Domnului și Mântuitorului Iisus Hristos, a cărui dumnezeiască viață încununată de jertfa de pe Golgota a fost o permanentă și cea mai desăvârșită și bineplăcută euharistie sau mulțumire ce s-a adus vreodată Tatălui ceresc.

Recunoștința și mulțumirea sunt sentimente nobile ce se trezesc în sufletele curate la primirea unor binefaceri, a unui dar sau în fața unei atitudini binevoitoare. Cel stăpânit de aceste sentimente dă dovadă de curăție și noblețe sufletească, de prețuire a binefacerilor, de vrednicie în a primi aceste binefaceri. El se învrednicește, prin recunoștință, de dragoste și stimă, de încredere și sporire în daruri. Acest sentiment de recunoștință a dorit Mântuitorul să-l sădească în inimile oamenilor, prin minunea săvârșită. De aceea, când singurul leproș tămăduit vine la Isus să-I mulțumească plin de recunoștință, Mântuitorul Iisus Hristos, cu oarecare amărăciune în suflet, îi pune întrebarea: “Oare nu zece s-au curățit? Dar cei nouă, unde sunt? Nu s-a găsit să se întoarcă să dea slavă lui Dumnezeu decât acesta?” Sunt cuvinte care conțin o aspră, dar dreaptă mustrare la adresa celor nouă leproși ce și-au dovedit prin nerecunoștința lor nevrednicia pentru alte binefaceri. Pentru adevăratul creștin, recunoștința este o datorie și el trebuie să-și îplinească această datorie cu toată căldura sufletului său. De aceea, Sf. Apostol adresează acest îndemn creștinilor: “Mulțumiți pentru toate, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, întru Hristos Isus” (I Tesal. 5, 18). Dar se pune întrebarea pentru noi toți: împlinim noi această poruncă a Sfântului Apostol, urmăm noi pilda Mântuitorului nostru Iisus Hristos, sau suntem asemenea celor nouă leproși? Pentru fiecare se poate da un răspuns în parte, după viața fiecăruia. Cu toții suntem convinși de atotbunătatea divină, arătată nouă prin diferite și bogate daruri, dar mai puțini sunt aceia care să-și îndrepte ruga lor de mulțumire către Dumnezeu. Aceeași comportare poate exista și față de binefăcătorii noștri pământenii. Și aceasta cu atât mai mult, căci dacă – creștini fiind -, uităm de recunoștința datorată Tatălui ceresc, cu atât mai ușor și mai repede vom dovedi nerecunoștință față de binefăcătorii noștri pământenii: părinți, educatori, dascăli, prieteni, societate etc. Prin lipsa de recunoștință vom da dovadă de neglijență, nepăsare, mândrie și chiar răutate. De aceea, nerecunoștința este un păcat greu, care ne îndepărtează de la vistieria milostivirilor cerești și a binefacerilor omenești.

Despre virtutea recunoștinței din perspectivă etică și morală

Cu alte cuvinte, așadar, recapitulând și aprofundând cele afirmate până aici, vom remarca, reține și sublinia că Domnul nostru Iisus Hristos mergea spre Ierusalim și a trecut prinre Samaria și Galilea. Pe când era într-un sat, L-au întâmpinat zece leproși. ei au stat departe, și-au ridicat glasul, și au zis: “Iisuse, Învățătorule, ai mila de noi!” Când i-a văzut Iisus, le-a zis: “Duceți-vă și arătați-vă preoților!” Și pe când se duceau, au fost curățți. Unul din ei, când s-a văzut vindecat, s-a întors, slăvind pe Dumnezeu cu glas tare. S-a aruncat cu fața la pământ la picioarele lui Iisus Hristos, și I-a mulțumit. Era Samaritean. Iisus Hristos a luat cuvântul și a zis: “Oare n-au fost curațiți toți cei zece? Dar ceilalți nouă, unde sunt? Nu s-a găsit decât străinul acesta să se întoarcă și să dea slavă lui Dumnezeu?” Apoi i-a zis: “Scoală-te și pleacă; credința ta te-a mântuit.” (Evanghelia dupa Luca 17:11–19)

Deci toți oamenii au motive să fie recunoscători. Cum am spus și în rândurile de mai sus, lepra este o boală molipsitoare foarte gravă și incurabilă din punct de vedere medical. Pe lângă suferința fizică, aduce și multă suferință sufletească, deoarece bolnavii trebuie să fie separați și izolați social de restul societății. Astăzi acești oameni sunt spitalizați pentru tot restul vieții în leprozerii. Când în vechime se îmbolnăvea cineva de lepră, preotul constata aceasta și îl declara necurat. Sfânta scriptură spune: “Leprosul, atins de această rană, să-și poarte hainele sfâșiate, și să umble cu capul gol, să-și acopere barba și să strige: “Necurat! Necurat!” Câtă vreme va avea rana, va fi necurat; este necurat. Să locuiască singur; locuința lui să fie afară din tabără.” (Levitic 13:45–46) Din acest pasaj ne putem da seama cum a fost viața acestor zece oameni până au venit la Domnul nostru Iisus Hristos și au primit vindecarea. Domnul Iisus Hristos i-a izbăvit de suferința fizică și de cea sufletească care au avut-o fiind repudiați, marginalizați și respinși de societate. Cine sunt oamenii care au contribuit la viața ta? În ce fel și pentru ce lucruri le ești dator cu recunoștință? Cum le arăți lor această recunoștință? Sau poate nu ai făcut-o încă, așa cum nu au făcut nici nouă din cei leproși vindecați? Știi de ce au procedat ei în acest fel și de ce majoritatea oameilor rămân nerecunoscători față de binefacătorii lor?

Dorința de a primi recunoașterea și aprecierea oamenilor este mai puternică decât să arăți recunoștința față de binefacătorii tăi. În exemplul citat mai sus, Domnul Iisus Hristos ar fi putut să-i vindece pe acei leproși deodată, așa cum a făcut cu mulți alți oameni. Dar, parcă le-ar fi dat un test, un examen, când i-a trimis la preoți și a făcut să fie vindecați în drum. A fost în primul rând un test al credinței lor. Dacă nu ar fi crezut cuvintele Domnului Iisus Hristos, nu s-ar mai fi pornit către preoți. Însă, a mai fost și un test referitor la recunoștința inimilor lor. Ei au fost vindecați în timp ce mergeau pe drum și Domnul Iisus Hristos spune că au fost vindecați toți zece. Totuși, nouă din ei când s-au văzut vindecați, nu au considerat o prioritate să se întoarcă la Domnul nostru Iisus Hristos să-I mulțumească, ci au dorit mai mult să ajungă cât mai curând la preoți, ca să fie declarați curați și astfel să fie recunoscuți de oameni, să se poată din nou încadra în societate. Aceasta este o problemă a multor oameni din toate generațiile, categoriile și straturile sociale, însă care a ajuns extrem de accentuată și de pronunțată în generația și perioada noastră. Oamenii sunt dornici și însetați de a primi recunoștința altora, dar singuri nu oferă recunoștință celor care au investit în viețile lor. Cum procedezi tu? Arăți tu recunoștință față de părinții tăi, de frații tăi, de prieteni, de învățători, de cei care te-au ajutat să realizezi ceea ce ești, poți și ai acum? Sau ești atât de preocupat de cariera ta, de studiile tale, de orice lucru care îl faci pentru a obține și dobândi recunoașterea oamenilor, încât nu mai ai nici timp și nici dorința să spui cuvinte de mulțumire și să arăți recunoștința? Nu este bine aceasta pentru că...

Cine nu este recunoscător, nu poate da slavă lui Dumnezeu. Când a vorbit despre cei zece leproși vindecați, Domnul nostru Iisus Hristos a spus: “Oare n-au fost curațiți toți cei zece? Dar ceilalți nouă, unde sunt? Nu s-a găsit decât străinul acesta să se întoarcă și să dea

slavă lui Dumnezeu?” Vezi că recunoștința aduce slavă lui Dumnezeu? și invers, nu poate aduce slavă lui Dumnezeu un om care nu este recunoscător și nu poate spune “Mulțumesc”. Dragă cititorule! Nu te lăsa influențat de gândirea și mentalitatea acestui veac și a oamenilor lipsiți de evlavie. Nu fi unul nemulțumitor. Gândește-te chiar acum cine și ce a investit în viața ta și mergi chiar astăzi la ei, ori telefonează-le, sau scrie-le un mesaj și exprimă-ți mulțumirea și recunștința ta. Păstrează o atitudine de mulțumire în inimă pentru toată viața ta.

Despre virtutea recunoștinței, abordată din punct de vedere etimologic, lingvistic, dogmatic, moral, scripturistic și patristic...

Ne vom strădui să arătăm în cele ce urmează că, deși nu este exprimată ca atare în numărul virtuților pe care teologia le (re)cunoaște, recunoștința în sensul ei etimologic și plenar se află inclusă în interiorul globalității acțiunilor, gândurilor, și sentimentelor cu valoare creștină sau numai morală. Înainte de toate, trebuie să facem câteva precizări privind termenul însuși, semantica și apariția sa în paginile Sfintei Scripturi, cum și accepția pe care o are acest cuvânt (sau cel care-l înlocuiește adesea în Sfânta Scriptură) în literatura patristică. Textele scripturistice în care se învederează atitudinea recunoscătoare a beneficiarului unei binefaceri folosesc cel mai adesea termenul "mulțumire" și mai rareori "răsplata". Locul cel mai potrivit a exprima această atitudine este cel care amintește urmarea minunii de vindecare a leproșilor. Dintre cei zece bolnavi vindecați, "pe când ei se duceau" să se arate preoților, doar unul s-a întors să-și arate recunoștința față Mântuitorul Iisus Hristos, "mulțumindu-I" (Luca 17, 16). Desigur, exprimarea mulțumirii pentru binele primit este însuși miezul recunoștinței, chiar dacă uneori aceasta nu poate fi manifestată în mod evident, ci doar în rugăciunea adresată lui Dumnezeu. Acțiunea recunoscătoare este indicată în această situație de Domnul Iisus Hristos însuși, când evidențiază cele două atitudini ale bolnavilor vindecați: "Au nu zece s-au curățit? Dar cei nouă unde sunt? Nu s-a găsit să dea slavă lui Dumnezeu decât numai acesta, care este de alt neam?" (Luca 17, 17-18). Lăsând la o parte faptul că cei nerecunoscători erau iudei, iar singurul recunoscător era samarinean, să remarcăm că recunoștința, este desemnată în cuvintele "a da slavă Lui Dumnezeu" pentru binele pe care ni-l face, a mulțumi Lui. Pentru aceea, termenul frecvent în traduceri ortodoxe ale Scripturii, când este vorba de recunoștință, este acela de "mulțumire" ca atestare a darului primit și îndatorarea pe care orice suflet normal o simte față de binefăcător. Este adevărat că terminologia în cauză suferă de o anumită incapacitate de a exprima gramatical și cu sensul corect această atitudine de recunoștință manifestă sau numai interioară. Pentru că în limba noastră (și în mare măsură în celelalte limbi la care avem acces în mod frecvent), cuvântul a "recunoaște" în starea lui verbală are și celălalt sens, nu foarte îndepărtat ca înțeles, însă oricum, angajând alte laturi ale spiritului nostru. Verbul "a recunoaște", mai înseamnă și a identifica ceva sau pe cineva cunoscut mai înainte, sau a deosebi ceva după anumite semne caracteristice, ori a se identifica cu cineva (în forma reflexivă a verbului), cum și a admite că ai spus ori săvârșit sau primit ceva, anterior. Acestea și încă alte nuanțe se exprimă însă, în starea substantivală a cuvântului, dar prin forma infinitivului lung al verbului, adică prin "recunoaștere" și nu prin "recunoștință". Limba română are această rară maleabilitate care ușurează nuanțarea traducerilor, anume, folosirea, în interiorul familiei de cuvinte, fie a substantivului ca atare, fie a celui rezultat din infinitivul lung, care de cele mai multe ori imprimă ideea unei acțiuni prelungite. În situația de față nu se poate spune ca aceasta a fost dificultatea folosirii termenului de "recunoștință" sau de "recunoscător", în loc de "mulțumire" sau "mulțumitor", ci faptul că, deducem noi, verbul "a recunoaște" a pătruns mai târziu în limba noastră, în sensul care ne interesează, și maniera tradițională a Bisericii noastre în păstrarea cuvântului scris a operat și în această zonă.

Înainte de a prezenta câteva texte în exemplificarea fondului de mare profunzime morală a "recunoștinței", să mai semnalăm că o ușoară confuzie se poate strecura între ideea de recunoștință și cea de rasplată. Uneori se consideră ca uitarea binelui făcut de Dumnezeu sau de oameni poate fi considerată, pe bună dreptate nerecunoștință, ceea ce este exact. Însă nu considerăm că termenul "răsplată" este bine ales când este vorba de răspunsul omului către Dumnezeu. De pildă, traducerea lui Gala Galaction folosește bine termenul de "răsplată" (în Cartea Judecatori 9, 16) când Iotam ceartă fărădelegile lui Abimelec și întreabă retoric către locuitorii Sihemului: "...oare bine ați făcut "ceea ce ați făcut cu Ierubbaal și cu casa lui" și oare "i-ați răsplătit după faptele sale?" Alte traduceri, ca cea ortodoxă după Septuaginta cea britanică, și cea a Bibliei din Ierusalim traduc cu ideea de corespondență între binele primit și răul cu care s-a răspuns, exprimată prin: "potrivit binefacerilor..." (ed. rom. 1982) sau "după merit" (Biblia Ierusalim). În același sens se exprimă această idee morală în prezentarea versetului 19 din Ieremia, cap. 20 ; "oare binele se răsplătește cu răul?" în toate cele trei traduceri menționate mai sus. Cu același termen este tradus și versetul 3 din cap. 32 al Deuteronomului: "...neam îndărătnic și ticălos. Cu acestea rasplățiți voi Domnului ?" - atât de traducerea Bisericii Ortodoxe Române a Bibliei cât și de cea semnată de Gala Galaction, loc în care nu mai considerăm că "răsplătirea" redă just ideea raportului dintre om și Dumnezeu. Pentru că Dumnezeu poate răsplăti pe om pentru o acțiune sau atitudine cuviincioasă, dar "Răsplătirea" este un termen care poate exprima raporturile între oameni: "după faptă, și răsplată" sună adagiul obișnuit în asemenea situații: "Răsplata" sau "recompensa" (termen aproape echivalent, dar cu arie încă mai redusă) semnifică în general atitudinea omului care-și, recunoaște o datorie morală sau materială și care-și rezolvă în fapt, cu dreaptă evaluare, acest drept. Însă chiar când "răsplătirea" este însoțită de o stare interioară de bună-voire sau de prețuire pentru binele care l-a îndatorat, ea poate încheia situația de debitor adică doar șterge obligația acestuia. Și chiar dacă achitarea unei datorii - neexigibile, cum este cazul în acțiunea de răsplătire, dar oricum planând asupra vieții beneficiarului - are loc, ea poartă mai mult către sensul contractual, juridic, al raporturilor între oameni și într-o oarecare măsură moral, în sensul deplin creștin al cuvântului. Atitudinea morală se extinde pe un teren mult mai vast decât aria restrânsă dar desigur morală a achitării unei obligații contractate. Am făcut această digresiune nu pentru a demonstra amplitudinea conștiinței morale, a acestui imponderabil și subtil motor al reglării raporturilor între oameni, ci pentru a semnală că dacă "recunoștința", ca imens rezervor de "recunoaștere" a dependenței noastre de Dumnezeu ori a interdependenței umane, nu este menționată în tabloul marilor virtuți creștine, nu este niciodată pentru că nu ar fi o virtute, ci pentru că ea este o culoare, o manifestare a nobleței sufletului omenească, care înglobează multele virtuți. Ea se află prezentă, cu tot conținutul ei spiritual creștin, în ideea de mulțumire", cu care este tradus în românește termenul de "grația", sau de "euharistia" din textele latinești sau grecești, redând situația de "gratitudine" a omului pentru binefacerile de care este conștient. Este acesta, poate termenul cel mai fidel cu care se poate exprima poziția permanentă a creaturii față de Creator, ca și a omului către binefăcătorul uman.

Cu toate că ideea de responsabilitate față de Creator este dominantă în Noul Testament - ea fiind adesea prezentă în Vechiul Testament prin urgiile trimise de Iahve ca răspuns la nelegiuirile comise de poporul evreu - recunoștința ca atare este rar conturată în limbajul aghiografilor. Momentul pe care l-am evocat deja, din Sfântul Apostol și Evanghelist Luca 17, 16 nu definește această virtute, însă ea este miezul relatării despre cei zece leproși, când doar unul se arată recunoscător Domnului Iisus Hristos pentru vindecare. Mai explicit arată Sfântul Apostol Pavel raportul dintre binefacerile dumnezeiască și nerecunoștința omenească: "Căci mânia lui Dumnezeu se descoperă din cer peste toată fărădelegea și peste toată nedreptatea oamenilor... Fiindcă ceea ce se poate cunoaște despre Dumnezeu este cunoscut de către ei, deoarece Dumnezeu le-a arătat lor... adică veșnica lui putere și

dumnezeire...". Dar acești oameni, "cunoscând pe Dumnezeu nu L-au slăvit pe Dumnezeu, nici nu I-au mulțumit, ci s-au rătăcit în gândurile și în inima lor cea nesocotită s-a întunecat" (Rom. 1, 18-21). În acest text apare succint exprimată doctrina raportului între Creator și creatura cugetătoare. Omului i s-a dat să cunoască pe Creator, să beneficieze de darurile Lui și recunoscându-L ca atare, să-L slăvească și să-I mulțumească. Nefăcând aceasta, omul se rătăcește, iar depărtarea de Dumnezeu îl duce la nesocotință și la întunecarea inimii: Termenul "a mulțumii" este tradus exact după grecescul "euharistia-ai" sau "grati esse" (a fi mulțumitor) după traducerea Vulgatei.

Un alt loc în care Apostolul atinge acest subiect este cel din Coloseni 3, 15, în care îndeamnă pe creștinii din Colose la recunoștință: "Pacea lui Iisus Hristos, întru care ați fost chemați să fiți un singur trup, să stăpânească în inimile voastre; să fiți mulțumitori. În versetul acesta, termenul "mulțumitori" este tradus de Biblia britanică cu "recunoscători", ceea ce trimite mai exact la limbajul curent și sensul actual al recunoștinței. Traducerea românească se ține strâns de cuvântul grecesc "euharistoi", pe când cea britanică îl redă prin filiațiunea latină a aceluiași text: "grati estote", care încă nu-și are echivalent românesc în forma sa afirmativă. În românește, forma negativă este curent folosită în limbajul literar laic: "ingrati", dar încă nu și-a găsit locul în literatura aghiografică. În același fel este tradus de textul oficial al Bisericii noastre versetul 2 din cap. 3 al epistolei II Timotei: oamenii vor deveni, "în zilele din urmă", "iubitori de sine, iubitori de arginți... nemulțumitori, fără cucernicie...", loc în care și celelalte traduceri românești folosesc cuvântul "nemulțumitori" și "nerecunoscători", redând astfel latinescul "ingrati". Și considerăm că este foarte potrivită traducerea oficială, deoarece limbajul nostru curent nu are încă adunat, în conținutul adjectivului "ingrat", și acea bogăție pe care o are adjectivul "nemulțumitor". Căci sufixul adjectivului "mulțumitor" redă mai bine situația celui ce se află în starea de grațitudine, sau invers, starea de ingratitudine, decât adjectivul "ingrat", (uneori substantivizat) care trezește mai curând o însușire personală negativă, sau o situație de moment în care beneficiarul și-a uitat o îndatorire. Nemulțumitorul este cel care este permanent și continuu ingrat, iar mulțumitorul, este cel în permanentă și neîntreruptă dispoziție de a mulțumi.

După aceste câteva indicații scripturistice despre recunoștință, ca dispoziție, permanentă și continuă de a mulțumi, să vedem în ce fel marii gânditori creștini și interpreți ai Sfintei Scripturi prezintă recunoștința, astfel încât ea să poată găsi loc în categoria virtuților. Încercând să sistematizăm gândirea patristică în acest domeniu, să observăm și constatăm mai întâi prezența în scrierile lor a celor patru virtuți cardinale sau generale - cunoscute în filosofia laică a vechilor timpuri - enumerate într-o ordine sau în alta, adică: dreptatea, înțelepciunea, cumpătarea și bărbăția. Pe acestea Sfântul Ioan Damaschin le enumeră puțin schimbat, precizând că sunt virtuți sufletești din care se naște o largă ramificație de alte virtuți sufletești, începând cu cele specifice teologiei creștine, credința, nădejdea și dragostea, urmate de nu mai puțin de alte 27 de virtuți. Mai reduse ca număr, virtuțile sufletești sunt specificate de Sfântul Maxim Mărturisitorul destul de variate (15 la număr), începând cu iubirea și smerenia și încheind cu lipsa de mândrie și străpungerea inimii. De remarcat faptul, că în ambele texte nu este pomenită recunoștința ca virtute, dar ea este implicată, cum vom vedea mai târziu, în cele deja exprimate. În schimb, o găsim adeseori prezentă în alte cugetări ale sfinților părinți, gândită în strânsă relație cu alte virtuți. Grațitudinea este descrisă de scrierile Sfântului Maxim, ca fiind o urmare a discernământului, ori a cunoașterii limitelor între bine și rău sau ca mărturisire a acestei cunoașteri ori chiar a răului săvârșit. Este o corelație permanentă în scrierile Sfinților Părinți, între cunoașterea de sine, pe de o parte - de unde: smerenia, bunătatea, evlavia - și cunoașterea lui Dumnezeu și a creației Lui, trepte care duc la recunoașterea posturii umane, de creatură ce a primit totul de la Dumnezeu, dar care, prin înseși darurile primite, are capacitatea de a discerne între cele de folos naturii lui - ce subzistă ca filiațiune tinzând către divinitate (poftirea înfierii) - și cele dimpotrivă. Către acest înțeles ne conduce Sfântul Maxim

Mărturisitorul, comentând locuri din Vechiul Testament: Ezechia nu a răsplătit binefacerea pe care i-a făcut-o lui, Dumnezeu, "Căci nu a măsurat recunoscător mulțumirea cu mărimea izbânzilor primite de la Dumnezeu, ci s-a înălțat în inima sa". Deci nerecunoscând pe Dumnezeu ca izvor al reușitelor sale, el s-a mândrit, "s-a înălțat", căzând astfel în păcatul necunoașterii de sine. Această corelație este întărită și de un alt răspuns dat lui Talasie, de același sfânt părinte: "Căci cel ce-și închipuie că a ajuns la capătul din urmă al virtuții nu va mai întreba de cauza din care izvorăsc virtuțile, ci va circumscrie puterea voinței lor numai la sine... Dar cel ce-și simte sărăcia sa naturală în ceea ce privește virtuțile nu va înceta să alerge cu grabă spre Cel ce-i poate împlini lipsa lui... și "n-a mai venit peste și (iudei) mânia Domnului în zilele lui Ezechia", adică n-a mai venit cealaltă mânie, cea a retragerii darurilor, fiindcă prima părăsire l-a învățat să fie recunoscător". Dumnezeu însuși ne cere recunoștință, nu pentru El, ci pentru noi, ca să ne restabilim în situația noastră reală de dependență de El, de izvorul vieții, de fericirea pe care numai relația noastră directă și conștientă, cu El o aduce, plasându-ne astfel pe orbita avansării spre fericirea veșnică. O relație directă cu El o are în fond orice creatură, căci fără harul în care ne ține providența nici o viață nu ar fi posibilă. Dar pentru viața cugetătoarelor este necesară o relație conștientă, iar aceasta presupune recunoașterea filiațiunii divine a omului și viața în mod corespunzător. Căci și creaturile netrupești, îngerii, sunt conștiente de proveniența lor, dar nu toți s-au și comportat în mod corespunzător. Cei care nu au fost recunoscători, chiar dacă au cunoscut cine le este Părintele, nu au acționat în consecință, și prin aceasta nu și-au plecat capul înaintea Creatorului, ci s-au dezlipit de izvorul vieții. De asemenea omul, mai material și mai teluric în capacitatea lui actuală de cugetare, ar putea urma aceeași cale spre pierzare. Căci "va zice către Dumnezeu cel fără trezire și nepăsător: nu vreau să cunosc căile Tale. Desigur, o va spune aceasta pentru lipsa iluminării dumnezeiești, de care este plin cel părtaș de ea și care va deveni tot mai neclintit în cele dumnezeiești". "Căci sufletul care s-a umplut de binefaceri și s-a îndulcit de Iisus Hristos răsplătește pe binefacător, cu bucurie și dragoste, predicând mărturisind, mulțumind...".

Prin urmare, creștinul conștient fiind de beneficiul relației lui cu Creatorul este îndemnat să-și mărturisească aceasta, adică să manifeste - vizibil sau doar în rugăciunea lui - recunoștința pe care o simte, pe care o și recunoaște ca obligație. Sfântul Maxim Mărturisitorul analizează starea de recunoștință, pe care o corelează și cu altă însușire a celui conștient și recunoscător. "Iuda înseamnă mărturisire - spune el. Iar înțelesul mărturisirii este îndoit: Există o mărturisire de mulțumire pentru bunurile primite în dar și există una pricinuită de mustrarea și certarea pentru relele săvârșite. Fiindcă mărturisire se numește și înșirarea cu mulțumire a binefacerilor dumnezeiești, de către cei vinovați. Și amândouă produc smerenia, căci atât cel ce mulțumește pentru cele bune, cât și cel ce se cercetează pentru fărâdelegi, se umilește: cel dintâi, socotindu-se nevrednic pentru bunurile ce i s-au dat, cel de al doilea, rugându-se să primească îndreptarea greșelilor". Cum se vede, Sfântul Maxim adâncește introspecția și recomandă această operație pentru cei ce vor să cunoască adevărul, despre ei înșiși, despre Dumnezeu, cum și exercițiul prin care se poate ajunge la o treaptă superioară. Și iată, el găsește ca rezultat al acestei operații dobândirea smereniei. Deci mărturisirea greșelilor proprii, chiar față de tine însuși - recunoașterea stării de păcătoșenie - ne plasează în adevărata lumină a existenței noastre. Pentru că smerenia - sau modestia în termeni actuali - nu înseamnă o acuzare formală și exterioară, superficială, de dragul unei atitudini smerite; ci este recunoașterea lăuntrică - numită de atâți alți Sfinți Părinți - "zdrobire a inimii" - a situației noastre de totală incapacitate de a face binele dacă la aceasta nu am fi ajutați de har. Și pentru acest har (= darul lui Dumnezeu) trebuie să fim recunoscători, nu doar pentru că ne știm în viață, ci și pentru că ne conduce la realizarea propriei noastre personalități prin continua exercitare a binelui.

Trebuie să știm și să recunoaștem faptul că există o terapeutică permanentă în lucrarea providenței. Avansarea sau regresul creștinului în viața sa spirituală sunt determinate de conlucrarea lui cu harul, care este mâna călăuzitoare a Creatorului. Acesta ne face cunoscut, prin reușitele sale eșecurile noastre, care este voia Lui, și către care direcție este spre binele nostru să ne îndreptăm. "Căci există o regulă și o lege a providenței, așezată în fapte, potrivit cărora cei ce s-au aratat nerecunoscători pentru bunurile primite sunt povățuiți spre recunoștință prin cele potrivnice, trebuind să facă experiența celor contrare ca să cunoască puterea dumnezeiască care le-a dăruit bunurile". Sau, cum exprimase același lucru, mai înainte, Cuviosul Marcu Ascetul, "Tot binele vine de la Dumnezeu, după o anumită rânduială, și pleacă pe ascuns de la cei nemulțumitori, nerecunoscători și leneși". Este comună Sfinților Părinți, această înțelegere a recunoștinței ca garanție a smereniei, ca bună așezare a creștinului în locul pe care i-l dorește Dumnezeu. Căci lipsa cunoașterii, a legilor creației și a stăpânului ei, duce la nesocotirea rostului nostru în lume și deci a bucuriei de a trăi, creștinul știindu-se fiu al Tatălui ceresc, aflat pe drumul întoarcerii către El. Iar drumul întoarcerii, deschis de Iisus Hristos - Dumnezeu și Fratele nostru, este accesibil numai în anumite condiții, însă toate aceste condiții sunt la îndemana noastră, puse în capacitatea noastră de a cunoaște, de a recunoaște, de a mărturisi ceea ce recunoaștem, de a mulțumi lui Dumnezeu. "Să nu fii nerecunoscător față de purtarea de grijă a lui Dumnezeu" - spune un alt sfânt părinte - căci "nu tu ești cel ce biruiește...". "Dar mulți, uitând de harul acesta..., în loc de a mulțumi neîncetat lui Dumnezeu cu gura lor, au căzut în mândrie și în trufie".

Iată alternanța permanentă între recunoștință - smerenie și nerecunoștință - trufie. Insistența Părinților noștri, în a ne menține treji (cuvântul "trezvie" fiind starea de cunoaștere luminată, a realității Providenței divine și acțiunii binefăcătoare a harului în viața creștinului ca fiu al Tatălui) și maturi, ca cei ce suntem creație liberă și cugetătoare, este explicată în mai toate scrierile patristice. Îndrumător moral, în sensul plener al moralității creștine, spiritul patristic lărgeste porțile de acces la împărăția lui Dumnezeu. Căci prelucrarea cuvintelor Sfintei Scripturi ne pune la dispoziție nu doar cunoașterea adevărului, ci și modul de a ne integra lui, de a participa la viață" de har redobândită prin Jertfa și învierea lui Iisus Hristos. Nimic nu ni se cere, fără ca uneltele dobândirii roadelor să nu ne fi fost puse la dispoziție de Cel care ne îndeamnă să urcăm la El. Harul, sau forța vivificatoare a energiilor dumnezeiești care impresoară și pătrund existența noastră, ne este pus la dispoziție din plin. Aceasta înseamnă formularea Mântuitorului nostru Iisus Hristos: "Iată Eu stau la ușă și bat" anunțată în Cartea Apocalipsei (3, 20); "dacă va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el, și el, cu Mine". Perseverența harului nu încetează, nici dacă I se deschide, nici dacă I se refuză intrarea în sufletul și cugetul credinciosului. Și nu încetează nici după ce I s-a deschis ușa, căci cel ce se lasă pătruns de harul divin "va cina" cu Domnul, se va împărtăși de Viața dumnezeiască, în cadrul Sfintei Liturghii și a Dumnezeieștii Euharistii. Iar accesul este determinat de buna și libera voință a omului. Căci "harul Duhului nu se micșorează în cei ce se împărtășesc de el (din care pricină se și naște patima invidiei), chiar dacă unul primește mai mult, iar altul mai puțin, din har. Pentru că fiecare dobândește, după măsura credinței lui, arătarea Duhului. Așa încât fiecare își este distribuitorul propriu al harului. Și dacă ar cugeta bine, nu ar trebui să invidieze pe cel ce a dobândit haruri mai mari, deoarece depinde de el însuși dispoziția prin care primește bunurile dumnezeiești". Este foarte clară, limpede și explicită precizarea Sfântului Maxim, care definește întreaga idee de virtute. Nimeni nu se naște virtuos, nimeni nu este mai avantajat spre câștigarea virtuților decât semenul sau; cel mai mult încercat primește și darul de a se opune ispitelor, iar cel ce-a primit mai puțină putere nu va fi încercat peste puterile lui. Însă dispoziția de a se opune, de a-și exercita efortul de care este capabil, rezidă în a accepta ori nu conlucrarea cu harul și acceptarea este o operă a liberului arbitru al credinciosului. Acceptarea este unica noastră contribuție la buna viață în Iisus Hristos, căci "toată activitatea și contemplația, virtutea și

cunoștința, biruința și înțelepciunea, bunătatea și adevărul le săvârșește în noi, ca în niște organe, Dumnezeu, noi neaducând nimic decât dispoziția care voiește cele bune". În ce raport putem plasa această dispoziție de a face și a voi binele, față de recunoștință? Ca și virtutea smereniei, cu care se află pe aceeași treaptă, recunoștința presupune o justă cunoaștere a adevărului despre noi înșine, deci conlucrând cu cunoașterea, dar nu numai cu aceasta. Iată spre pildă învățătura pe care ne-o oferă Mântuitorul nostru Iisus Hristos prin parabola talanților (Matei 25, 14-29) sau a minelor (Luca 19, 12-26). "Un om de neam mare", urmând să fie "domn", și-a chemat câteva slugi și le-a dat câte un talant ca să le "neguțatoarească" (Luca 19, 12, 13). Dintre aceștia, la întoarcerea "domnului", unul dintre cei dăruiți i-a înapoiat zece talanți rezultați din "negoțul" pe care l-a exercitat între timp. Altul a înapoiat cinci mine - rezultat al negoțului său. Pe ambii îi laudă stăpânul, numindu-i "slugă bună și credincioasă", dându-le în dar zece și respectiv cinci cetăți în stăpânire. Un al treilea însă răspunde cu invective - justificând faptul că nu a folosit talantul nicidecum ci o păstrase într-un ștergar (la Matei, "a ascuns-o în pământ") - cu faptul că socotea pe stăpân "om aspru": "iei ce nu ai pus și seceri ce nu ai semănat"; și "temându-se" de stăpân, îi înapoiază darul, neînmulțit și nefructificat. Atitudinea stăpânului este clară, fermă și pe măsura răspunsului primit: "Din cuvintele tale te voi judeca. Ai știut că eu sunt om aspru: iau, ce nu am pus și secer ce nu am semănat! Pentru ce deci nu ai dat banul meu schimbătorilor de bani? Și eu, venind l-aș fi luat cu dobândă" - (vv. 22-23). Reținem de aici două atitudini: aceea de prețuire și încredere a slugii față de stăpân, și alta, de neîncredere, de teamă nefondată, a celei de a treia slugi. Fiecare din cei trei dăruiți a acționat potrivit imaginii despre sine însuși: cei doi, lucrând cu onestitate și bună credință au riscat contând pe aprecierea pe care stăpânul o va da lucrării lor cinstite și bine intenționate. Stăpânul i-ar fi înțeles și nu i-ar fi certat dacă riscul s-ar fi soldat în dauna lor. Cel de al treilea, viclen și bănuitor, l-a categorisit pe stăpân potrivit relației sale cu acesta și a procedat în consecință de cauză, ascunzându-și lenea și dezinteresul după valul mincinos al opiniei sale greșite. Nu a acordat încredere celui de la care a primit un dar, ci l-a ignorat cu desăvârșire în absența lui, dovedind rea credință și nefăcând nici o încercare de a cunoaște mai bine pe stăpân, eventual provocându-i o reacție la riscul pe care ar fi putut să și-l ia ca și ceilalți. Pentru încrederea celor doi, Dumnezeu le prețuiește lucrarea și-i păstrează sau promovează într-o mai înaltă dregătorie; iar celui de al treilea, dimpotrivă: și ceea ce avea i-a luat. Care era vina acestuia? În primul rând, desconsiderarea stăpânului, adică tocmai a celui care-l primise în slujbă și care, din dărnicie, îi dă ca și celorlalți un dar. Reținând relatarea Sfântului Apostol și Evanghelist Matei (25, 15) - care precizează că primul a primit zece talanți, al doilea doi și al treilea unu, "după puterea, fiecăruia" - aspectul psihologic al acestei drame se încarcă cu o nuanță în plus: cel de al treilea pare să fi acționat rău și din invidie, întrucât Domnul Iisus Hristos nu i-a încredințat mai mult; poate că nu l-a prețuit mai mult. Invidia născută din aceste considerații l-a întunecat și mai mult. Dar și rămânând la relatarea Sfântului Apostol și Evanghelist Luca, sufletul "slugii viclene" nu este mai puțin întunecat. El "se teme" (în ambele, relatări) de stăpân pentru că nu-l cunoștea, pentru că în timpul cât îi slujise nu s-a străduit să-l cunoască, așa cum au făcut ceilalți. Dar nici nu mărturisește, nici nu recunoaște acestea, nici nu-și cere iertare că nu s-a priceput la negoț, ci atacă în deplină adversitate și dușmănie. Așadar, nici "cunoaștere", nici "recunoașterea" greșelii, nici "recunoștință" pentru cel din ale cărui bunuri s-a hrănit și care i-a mai și făcut un dar.

În angrenajul acestor lupte sufletești nu este cert că primul act ostil, este în neatenție, ori din abuz, ori din invidie; dar este cert că revedem în amalgamul acesta atâtea momente trăite de noi înșine sau de alții, când o anumită comoditate ne fură și renunțăm să desprindem cum stau într-adevăr lucrurile cu noi și cu ceilalți. Din lene, din mândrie, din satisfacția trezită de propria noastră persoană care ne devine centrul atenției noastre, din ignoranță uneori stimulată spre propria noastră slăvire ("slavă deșartă"), din teama de a nu pierde ceea ce avem (neîncredere în Dumnezeu), din tendința de a ne crede autorul bunelor lucrări și chiar al

reușitei noastre, din dorința de a stăpâni, de a domina pe alții, dat fiind că o altă înălțare nu cunoaștem - renunțăm încet la tensiunea către Dumnezeu și acceptăm detașarea de centrul energiilor creatoare, de Cel ce a și pus în noi puterea de a fi, de a ne realiza și chiar de a ne dețasa de El însuși. Căci în încăperea propriei noastre existențe beneficiem fiecare de un comutator, de un "buton electric" care se cere doar mișcat pentru a asigura lumina. Dar ceea ce ne mișcă mâna spre schimbarea situației vieții noastre este interesul pentru această lumină.

Concluzii și încheirea

Înainte de trage orice concluzie, am putea înfățișa recunoștința ca pe o sumă a virtuților, ea constând în (și fiind realizată în același timp de) tensiunea continuă a creștinului în cunoașterea lui Dumnezeu. Aceasta presupune înainte de toate un act de dreptate făcută lui Dumnezeu, recunoscându-L ca Tată creator, Fiu mântuitor, Duh sfințitor, izvor a toată existența, dar și prieten al fiecăruia din noi. Apoi, tensiunea aceasta este sporită de încrederea pe care i-o acordăm tocmai știindu-L "filantrop, generos, iertător, de unde se implică și fidelitatea noastră față de acest Prieten susținător, precum și cinstirea Lui, manifestată social sau ca act interior dar susținut. Căci dinamismul sufletesc îndreptat spre picioarele Crucii ne plasează la un nivel just - nivel ce corespunde și cu gradul de înțelegere a iubirii, adresată fiecăruia de Dumnezeu - și ne asigură și justa funcționare a judecății cugetului nostru, ceea ce pe plan cognitiv este redat de Sfinții Părinți prin "dreapta socoteală" ori "discernământ" sau "darul deosebirii", iar pe plan moral are rezonanța marii virtuți a modestiei, a smereniei, a discreției. "Fără smerita cugetare, adevărul este orb" - spune Ilie Ecdicul. Căci tuturor virtuților trupești și sufletești, le premerge mila și adevărul, a căror roabă este smerenia și darul deosebirii (dreapta socoteală), care - potrivit Sfinților Părinți - "vine din aceea, și fără de care nici aceea nu-și va putea vedea marginea ei", explică același Părinte al Bisericii.

Este o nouă atestare a conlucrării asidue dintre minte și inimă, dintre înțelegere sau cunoaștere, și iubire. Teodor de Edesa, vorbind despre contemplație, prezintă această relație astfel: "după măsura cunoștinței este și măsura dorinței" (de contemplație). Cu cât cunoști mai mult, cu atât dorești încă și mai mult să cunoști. Iar cunoașterea presupune în cel mai înalt grad discernământul. "Din înfrânare și smerenie am învățat că se naște nepătimirea. Iar din credință - cunoștința. De la acestea, sufletul înaintează apoi la dreapta socoteală (discernământ) și la dragoste". Căci "în știința virtuților se cuprinde și discernământul exact al binelui și al contrariului lui, pentru care e trebuință de chibzuință. Cunoașterea și cântărirea sau măsurarea adevărului și a binelui este indispensabilă în opera de desăvârșire a creștinului. Adevărata "gnoză" creștină coincide cu despătimirea, ele fiind sudate în iubirea de Dumnezeu și de semenul nostru. Teodor de Edesa conchide, potrivit întregii doctrine patristice, ca "rădăcina tuturor relelor este neștiința" acea îndăratică rămânere a noastră la nivelul animal din care facem și noi parte. Cel care se crede centrul universului decade din slava pe care Dumnezeu a dat-o omului, din harul care ne înalță la calitatea de fii ai Lui. Pe când cunoașterea reală despre noi ne plasează la dreapta situației de creatură dependentă de ajutorul Creatorului, posedând capacitatea de a folosi acest har pentru a accede la slava Lui. O justă și îndreptățită cunoaștere a realității noastre ne ajută să ajungem la smerenie, la această treaptă pe care literatura patristică o consideră virtutea prin excelență, ca antipod al mândriei luciferice. Nu ajunge numai cunoașterea intelectuală, acea pătrundere a realității exterioare. Ci prin discernământ dobândim cunoașterea interioară sau lăuntrică și ne recunoaștem neputința, slăbiciunea, vulnerabilitatea. Fiindcă "precum, atunci când lipsește lumina, toate sunt neguroase și întunecate, tot așa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt deșarte". Iar smerita cugetare ne arată că ascultarea poruncilor date de Stăpân face cugetul elastic și maleabil la lucrarea Duhului. Nu doar efortul minții noastre este laudabil, ci conjugarea acestui efort cu domesticirea trupului și a gândurilor mișcate de vrășmaș. "Căci cunoștința

simplă îngâmfă pe om". Trufia, mândria, îngâmfarea - trei denumiri ale acelei prea bune păreri despre noi înșine - constituie în morală creștină starea întunecată a spiritului. Și desigur o mai întinsă cunoaștere intelectuală duce la o mai mare încredere în noi înșine, ea trezind puterea de dominare a celui ce cunoaște, asupra celui mai limitat în cunoaștere. Căderea îngerilor s-a produs din această trufie, și supraviețuirea lor încearcă în mod neconținut să domine neamul omenesc, mai puțin cunoscător, dar mai capabil de adevărata cunoaștere, cea care înaintează alături și o dată cu teama de Dumnezeu, cu acea binecuvântată teamă de a nu pierde iubirea Lui. Căci este și o teamă rea, aceea simțită de "slugă vicleană", care nu cunoaște iubirea și se teme de atotputernicia Judecătorului. Frica, teama cea bună este cea de care ne vorbește marele și adevăratul gnostic creștin - Sfântul Maxim Mărturisitorul: "Cel ce se teme de Domnul are pururea ca tovarăș smerenia, și prin gândurile acesteia vine la dragostea și la mulțumirea către Dumnezeu. Căci își amintește de purtarea lumească de mai înainte și de feluritele greșeli, ca și de ispitele ce i s-au întâmplat din tinerețe și cum l-a izbăvit de toate acestea pe el Dumnezeu și l-a strămutat de la viața pătimasă la viața cea după Dumnezeu. În felul acesta dobândește, pe lângă temere, și dragostea, mulțumind pururea cu smerenie multă, Făcătorului de bine și Cărmuitorului vieții noastre". Chiar aghiografia Vechiului Testament ne fac cunoscut că teama de Dumnezeu este începutul înțelepciunii. Teamă, frica cea sfântă, de care vorbește și Sfântul Maxim, "este înfrățită cu smerenia, și ambele duc la dragostea de Dumnezeu și la recunoștința, care se manifestă prin acea pururea rugăciune de smerită mulțumire, adusă Binefăcătorului. A "mulțumi pururea cu smerenie" multă - iată caracterizarea actului de recunoștință, adresat lui Dumnezeu.

Teologia morală creștină consemnează în capitolele sale despre virtute, acele categorii de virtuți care - pe lângă cele teologice (credința, nădejdea și dragostea) - se constituie adesea ca apus al păcatelor. Potrivit unui anume simbolism al cifrelor, teologia creștină păstrează numărul de șapte în enumerarea păcatelor, afirmând că nenumărate ramificații pornesc din cele șapte păcate capitale (mândria, arghirofilia, desfrânarea, invidia, lăcomia, mânia și lenea). Iar din virtuțile opuse acestor păcate se ramifică nesfârșitele virtuți ca fațete ale unei singure, plene și desăvârșite virtuți, care este dragostea față de Dumnezeu și de aproapele. Pentru a accede la aceasta, exercițiul creștinului comportă și reclamă practicarea tuturor celorlalte, pe rând sau concomitent, potrivit ispitelor care le prilejuiește și pricinuieste lucrarea, și capacității celui încercat. Însă precum la începutul păcatului originar au acționat toți germenii păcatelor implicați în slăbiciunea omului și lipsa exercitării capacităților lui sufletești, tot în acest fel, la restaurarea omului hristofor sunt chemate și convocate să activeze toate virtuțile componente ale "fiilor prin har", ca ele să conducă la dobândirea desăvârșirii.

Dacă primul păcat omenesc a fost neascultarea, iar cel al duhurilor netrupești a fost mândria, putem afla în analiza ambelor păcate prezența nerecunoștinței. Creatura cugetătoare - cu toate că a cunoscut direct pe Creator - nu l-a acordat încredere, nu s-a supus sfatului și poruncii Lui, ci și-a depășit limitele prospețimii sale, deoarece tocmai aceste limite nu și le-a cunoscut. Despre limitarea noastră se va convinge încet neamul omenesc, prin revelația supranaturală care-l învață să se cunoască mai bine pe sine și pe Creator. Exercițierea cunoașterii intră în efortul dozat al creștinului ca "nevoitor" al urcușului spre deplina lui restabilire în raportul de iubire cu Treimea divină. Căci "puterile de căutare și de cercetare a lucrurilor dumnezeiești sunt sădite în firea oamenilor, ființial, de către Făcător, prin însăși aducerea ei la existență. Iar descoperirile lucrurilor dumnezeiești le împărtășește prin har puterea Preasfantului Duh".

Așadar, acum, în încheierea acestui material vom spune că recunoștința (pururea mulțumire în chip smerit și discret) este continuu dialog al nostru cu Dumnezeu. Euharistia, jertfa de mulțumire, liturgică, sacramentală, morală și duhovnicească, este suprema dăruire lui Dumnezeu de către fiul său prin har, prin Fiul lui Dumnezeu. Rugăciunea arhierască este supremul act de recunoștință al naturii umane în Iisus Hristos - Jertfitorul, Cel ce a împăcat

totul în Sine. Recunoștința este puntea de legătură permanentă între creștin și Dumnezeu, fiindcă ea constituie o continuă și o permanentă revenire a dăruitului asupra situației sale de beneficiar, reîmprospătarea cunoștințelor sale despre divinul binefăcător ori binefăcătorul divin, și pornirea din nou spre El, cu adâncă, profundă și sinceră mulțumire. Este – așa după cum am mai spus - o recunoaștere a stării sale minore, de dependență, dar și de subiect în atenția Tatălui. Recunoștința, ca recunoaștere a ceea ce suntem, ca luminare a raporturilor noastre cu El și cu semenii ori frații noștri și ca mulțumire adusă pururea cu smerenie, este scara și urcușul sau treapta înălțării noastre în "devenirea" creștină. Ea corespunde și se realizează prin întregul efort de credință (ca încredere) de cunoaștere (ca restabilire a treptei noastre existențiale) și de exprimare (prin viu grai, rugăciune sau fapte bune) a fericirii de a avea un Tată care este Iubire. Recunoștința conține în sine dinamismul tuturor virtuților, precum este și motorul lor. Ea implică smerita cugetare, discernământul cunoașterii și viețuirea în sfânta frică de Dumnezeu. Având pururea ca țintă pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, recunoscătorul nu este numai cel ce-L recunoaște pe Dumnezeu ca Stăpan, ci și cel ce-și conduce întreaga existență ca mulțumire în act. Cu alte cuvinte, prin cunoaștere creștinul dobândește puterea discernământului, prin care se recunoaște dator binefăcătorului său, mărturisește aceasta și mulțumește cu smerenie. Recunoștința este răspunsul de iubire al creștinului către Dumnezeu, proporțional cu măsura propriei sale dumnezeiri - o desăvârșire în continuă, permanentă și neîncetată desăvârșire. Recunoștința este o virtute, pentru că este puterea de a recunoaște nimicnicia noastră și este cunoaștere și tensiune ori presiune în cunoaștere, care conduce la slăvirea lui Dumnezeu. Ea desemnează arcuirea dialogului Dumnezeu-om în ceea ce Biserica sintetizează și rezumă prin formula "dar din dar", concurând la majora formă de viețuire morală, care este responsabilitatea persoanei umane, ce tinde către desăvârșire, înveșnicire și îndumnezeire...

Drd. Stelian Gomboș